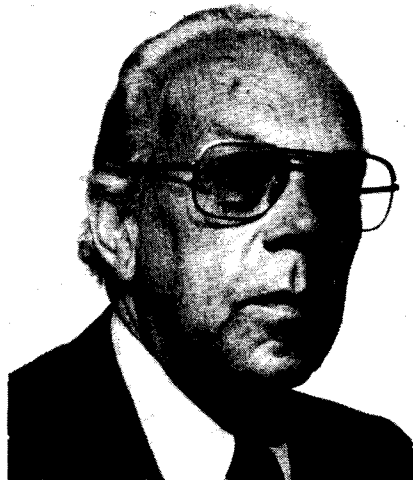

Vakverenigingen en recessie

Zolang ik geschreven heb over arbeidsverhoudingen was het thema centralisatie-decentralisatie onontkoombaar. Niet zo'n wonder, gegeven de omstandigheid dat dit thema aangeeft hoe het staat met de plaats van onderhandelingen en de grootte van de onderhandelingsseenheid en dus ook in hoeverre macro-economische gegevens enerzijds en de directe belangen van de onderhandelende partijen anderzijds een rol spelen bij het bepalen van de arbeidsvoorwaarden. In dit verband is het interessant te kijken wat voor verschil er is tussen de situatie in Europa en de VS. Men mag er (min of meer globaliserend) van uitgaan dat een sterke decentralisatie van de arbeidsverhoudingen kenmerkend is voor de Verenigde Staten terwijl continentaal Europa in veel sterkere mate gecentraliseerde onderhandelingen kent.

De bekende Amerikaanse schrijver Kassalow poneert de stelling dat in het gedecentraliseerde Amerikaanse stelsel de vakverenigingen veel sterker door de depressie van de jaren zeventig en tachtig zijn getroffen dan de Europese 1). Amerikaanse vakverenigingen verloren meer leden dan de vakverenigingen in andere OECD-landen. Hij ziet in de VS veel meer sombere beschouwingen verschijnen over de toekomst van de vakverenigingen dan in West-Europa.

De conclusie dringt zich op dat in tijden van tragere economische groei het Amerikaanse systeem minder bevredigend functioneert (voor werknemers en vakverenigingen tenminste) dan het Europese. In een tijd van snelle groei en gespannen arbeidsmarkten geldt het omgekeerde.

Kassalow verklaart deze stand van zaken door er op te wijzen dat gedurende de hoogconjunctuur Amerikaanse vakverenigingen er in slagen om er per onderneming uit te halen wat er in zit. Europese vakverenigingen, met hun landelijke collectieve arbeidsovereenkomsten, daarentegen moeten dan voortdurend rekening houden met de positie van mar-

ginale ondernemingen in de bedrijfstak. Veel van de loonsverbetering in West-Europa komt in de hoogconjunctuur tot stand door „wage drift”, door niet gecontracteerde loonstijging per onderneming.

In de laagconjunctuur is de veel sterkere positie van de ondernemers op de arbeidsmarkt veel duidelijker voelbaar in onderhandelingen per onderneming, dan in landelijke onderhandelingen. Dit betekent dat in de VS vaak zeer grote concessies zijn afgedwongen door overigens veel agressievere, meer door anti-vakverenigingsgevoelens gemotiveerde werkgevers, dan in de Europese landen, waar concessies bovendien meer uniform voor gehele bedrijfstakken gelden en waar zodoende het gehele systeem van arbeidsverhoudingen niet, zoals in de VS, in gevaar komt.

Bij een blijvend lage groei ziet Kassalow grote voordelen in de gecentraliseerde Europese onderhandelingen en in de inspraak die de vakbeweging daar z.i. heeft in het regeringsbeleid. Hij gaat er vanuit dat Europese vakcentrales veel meer druk op hun regeringen kunnen uitoefenen om de werkgelegenheid te bevorderen. Hij wijst er ook op dat de Amerikaanse vakverenigingen veel minder dan de Europese streven naar arbeidstijdverkorting als middel tot verdeling van de werkgelegenheid. Het gefragmentariseerde systeem van arbeidsverhoudingen laat onvoldoende ruimte voor solidariteit.

Men kan bij Kassalows beschouwingen een paar kanttekeningen maken. In de eerste plaats concludeerde de OECD uit dezelfde gegevens die hij hanteert, dat de VS het voordeel hebben van een grotere mate van loonflexibiliteit, waardoor zij beter door de recessie heen komen dan de Europese landen. In de tweede plaats kan men (althans wat Nederland, België, de Bondsrepubliek, Frankrijk en andere landen betreft) vraagtekens zetten achter de blijvende grote invloed van vakverenigingen op het over-

heidsbeleid alhier. Regeringen, die zich gedwongen voelen het pad der bezuiniging op te gaan, staan minder dan voorheen open voor de opvattingen die vakverenigingen naar voren brengen. Deze stand van zaken is voor het CNV aanleiding krachtig te pleiten voor een terugtreden van de regering uit het veld der arbeidsverhoudingen. De FNV koestert veeleer de hoop dat alles bij een alternatieve politieke coalitie anders zal worden. Of daar voldoende sociaal-economische analyse achter zit kan men betwijfelen. Ik heb zelf de indruk dat de verminderde invloed van de vakbeweging op het overheidsbeleid voor een belangrijk deel bepaald is door dezelfde factoren die de onderhandelingsmacht van de vakverenigingen op de arbeidsmarkt aantasten. Regeringen trekken daaruit slechts de conclusies.

Interessant is Kassalows conclusie dat de Amerikaanse vakverenigingen, veel meer dan de Europese, zich verzetten tegen „work sharing”, omdat daardoor de koopkracht van de individuele leden te zeer zou worden aangetast. Hij ziet aan het einde van de jaren tachtig aanzienlijk kortere werktijden in West-Europa dan in de VS. Daarmee zou de verhouding van de jaren vijftig, toen de VS alleen stonden met de veertigjarige werkweek en West-Europa nog weken van 42 of 48 uren maakte, zijn omgekeerd.

1) Everett M. Kassalow, The future of American unionism: a comparative perspective, in: *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, mei 1984.